

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยใช้วิธีศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ได้แก่ เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เช่น รายงานผลการวิจัยของนักวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เอกสารชั้นที่สอง (Secondary Sources) เช่น เอกสารที่เขียนขึ้นโดยนักวิชาการ การแสดงความคิดเห็น การใช้หลักฐานต่างๆ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอ้างอิงหลักฐาน เพื่อให้งานวิจัยมีกระบวนการที่ถูกต้องและเป็นงานที่มีความเชื่อถือได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลภาคสนาม การสอบถาม การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง และการสังเกตของผู้วิจัย

สรุปผลการวิจัย

วัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

1. วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง นครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกพิเศษ ชนิดราชวรมหาวิหาร มีองค์พระปฐมเจดีย์ประดิษฐานเป็นประธานของพื้นที่ พระปฐมเจดีย์เป็นปูชนียสถานที่สำคัญที่สุดในประเทศไทย เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของบรรดาพุทธศาสนิกชนจากทุกสารทิศ เดินทางมานมัสการตลอดทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่อดีตกาลสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน

ประวัติการสร้างพระปฐมเจดีย์ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเริ่มสร้างขึ้นในสมัยใด ใครเป็นผู้สร้าง มีเพียงการศึกษา แล้วสันนิษฐานจากหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วรรณกรรม เรื่องเล่า ตำนาน หนังสือบันทึกการเดินทาง หนังสือบันทึกรายงาน คัมภีร์ต่างๆ ที่กล่าวถึง ตลอดจนศึกษาจากรูปแบบสถาปัตยกรรม ของโบราณสถานและรูปแบบศิลปะจากโบราณวัตถุ ที่ค้นพบในบริเวณพระปฐมเจดีย์ และในบริเวณใกล้เคียง

พระปฐมเจดีย์ได้บูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ในวันอังคารที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2396 (กรมศิลปากร, 2528 : 86)

โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (สมเด็จพระยาองค์ใหญ่) เป็นแม่กองปฏิสังขรณ์ การก่อสร้างได้ดำเนินการเรื่อยมา จนถึงวันที่ 25 เดือนเมษายน พ.ศ. 2398 สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ถึงแก่พิราลัย สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาวิวงศ (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์) เป็นแม่กองคุมงานการปฏิสังขรณ์พระปฐมเจดีย์ต่อมา จนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จไปทรงยกยอดพระปฐมเจดีย์ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2413 เวลา ประมาณ 06.36 นาฬิกา การบูรณปฏิสังขรณ์ในช่วงแรกๆ นี้ยังไม่ปรากฏหลักฐานงานจิตรกรรมที่องค์พระปฐมเจดีย์

งานจิตรกรรมฝาผนังครั้งแรกเกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ในคราวแก้ไขเพิ่มเติมวิหารด้านทิศตะวันออกหรือพระวิหารหลวงครั้งใหญ่ในปีพุทธศักราช 2456 ในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยานุศาสน์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) เป็นแม่กองควบคุมช่างเขียน ในการเขียนครั้งนี้ ถือว่าเป็นจิตรกรรมฝาผนังครั้งแรกที่พระปฐมเจดีย์ โดยมีเนื้อหา คือ ภาพเทพชุมนุม นมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ประกอบไปด้วยภาพเทวดา มนุษย์ ครุฑนาคร ฤๅษี และนักบวชต่างๆ สลับกันไป ภาพองค์พระปฐมเจดีย์ซึ่งเขียนเป็นภาพตัดขวาง แสดงรายละเอียดโครงสร้างภายในให้เห็นพัฒนาการของการบูรณปฏิสังขรณ์และภาพต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นภาพเขียนฝีมืองดงามเหมือนของจริง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 พระธรรมปริยัติเวทีเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร รูปปัจจุบันได้มีแนวความคิดที่จะเขียนจิตรกรรมฝาผนังเล่าประวัติพระปฐมเจดีย์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่วิหารด้านทิศใต้ หรือวิหารปัญจวัคคีย์ ได้มอบให้พระศรีสุธรรมเวที ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นผู้ศึกษาหาข้อมูล มีนายอนุสรณ์ (จำลอง) คีตพิเศษ นายจันทนกุล และคณะเป็นช่างเขียนภาพ ได้เริ่มเขียนภาพในปี พ.ศ. 2547 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2551 ด้านข้อมูลเกี่ยวประวัติศาสตร์ของพระปฐมเจดีย์ ท่านเจ้าอาวาสได้มอบหมายให้พระศรีสุธรรมเวที ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้สืบค้น รวบรวมข้อมูล แล้วนำมาปรึกษากับฝ่ายช่างเขียนว่าจะนำเสนออย่างไร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้นำข้อสันนิษฐานของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 มาเป็นแนวทาง เขียนรูปในผนังห้องที่ 1-3 ซึ่งเป็นเรื่องของพระเจ้าอโศกมหาราช สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 และได้จัดส่งพระสมณะทูตมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งรวมถึงแผ่นดินสุวรรณภูมิ และตำนานการสร้างพระปฐมเจดีย์เรื่องพระยาทอง-พระยาพาน ส่วนผนังห้องที่ 4-8 เป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์เกี่ยวกับการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ตั้งแต่รัชกาลที่ 4-9

ช่างเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังสามารถสร้างจินตนาการได้ดี สามารถผูกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ด้านพุทธศาสนา โบราณคดี สังคม การเมือง ความคิดและจินตนาการภาพถ่ายเก่าที่บันทึกเหตุการณ์ในอดีต ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังที่บอกถึงเหตุการณ์ในอดีต ทำให้เห็นภาพเรื่องราวในอดีตได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความงามด้านทัศนียภาพและบรรยากาศของภาพกล่าวไว้ว่า มีความกลมกลืนเป็นชนบทอย่างแท้จริง บ่งบอกเอกลักษณ์แสดงความเป็นไทย รูปออกแบบนำเสนอเหมือนจริงสามารถสัมผัสได้ว่าในภาพบุคคลกำลังทำกิจกรรมโดยอยู่ ดันไม้กำลังเจริญอกงาม บ้านเรือนมีผู้คนอาศัย ทั้งหมดล้วนทำด้วยสีสนที่ดูอบอุ่นนุ่มนวล

สำหรับสาระสำคัญของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารทิศขององค์พระปฐมเจดีย์ วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหารนั้น ต้องการบ่งบอกถึงความเป็นมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตว่ามีความเป็นมาอย่างไร ประวัติของการก่อสร้างพระปฐมเจดีย์ของแต่ละครั้งมีลักษณะและที่มาอย่างไร ประวัติที่มาและการหล่อพระร่วงโรจนฤทธิ์ ฯ พระราชนิพนธ์กิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ที่เกี่ยวข้องกับองค์พระปฐมเจดีย์สำหรับอนุชนรุ่นหลังใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้โดยใช้ภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังเป็นสื่อ ก่อนการเขียนภาพเชื่อว่าผู้เขียนภาพต้องศึกษาข้อมูลต่างๆเพื่อให้ภาพออกมาเป็นได้อย่างลงตัว

ด้านอารมณ์ความรู้สึกของจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนโดยช่างชุดนี้ พิจารณาจากจุดเด่นของภาพกล่าวได้จิตรกรเน้นตัวเอกของเรื่องด้วยใบหน้ายิ้มที่เหมือนจริงซึ่งเมื่อดูแล้วเราสามารถรู้ว่าบุคคลผู้นั้นเป็นใคร และเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ผ่านมาอย่างไร แสดงรายละเอียดขั้นตอนและประเพณีปฏิบัติได้ชัดเจน ทั้งยังแสดงให้เห็นความแตกต่างของแต่ละยุคสมัยด้วย ได้แก่สิ่งก่อสร้างอาคารบ้านเรือน การใช้ยานพาหนะ การแต่งกาย ช่างได้ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพเขียนได้อย่างสมบูรณ์แบบ

เมื่อพิจารณาจุดเด่นของการเขียนภาพชุดนี้อีกประการหนึ่งก็คือ การเปิดภาพในลักษณะที่ให้เห็นกิจกรรมด้านในอาคาร หรือสิ่งก่อสร้าง เช่นในพระอุโบสถขณะนั้นกำลังมีพิธีอะไรบ้าง ช่างสามารถเขียนให้เห็นเรื่องราวที่กำลังทำอยู่ได้ชัดเจน ส่วนการจัดวางก็ได้ใช้หลักเกณฑ์ทั่วไปคือ ใช้เส้นสันเทา ดันไม้ กำแพงเป็นตัวแบ่งเรื่องราว

2. วัดสระกระเทียม

วัดสระกระเทียมตั้งอยู่ที่เลขที่ 36 บ้านต้นมะขาม หมู่ที่ 6 ตำบลสระกระเทียม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม วัดสระกระเทียมเดิมเป็นวัดมหานิกาย ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นวัดธรรมยุติกนิกาย มีพระครูภาวนาวิมล สารธมฺโม เป็นเจ้าอาวาส มีแนวความคิดที่ต้องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ ต้องการให้พุทธศาสนิกชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมได้รับความรู้ผ่านความงามทางศิลปะ จึงดำริให้มีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังขึ้นที่อุโบสถ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ วัดสระกระเทียม มีการวางโครงเรื่องและเนื้อหาตามแนวคิดโบราณ โดยที่ผนังหุ้มกลองด้านหลังพระประธาน เขียนภาพ ไตรภูมิโลกสัณฐาน

ผนังหุ้มกลองด้านหน้าพระประธาน เขียนภาพ พุทธประวัติ ตอน ผจญมาร – ชนมาร ผนังด้านข้างอุโบสถทั้งสองด้าน บริเวณคอสอง เขียนภาพอดีตพระพุทธเจ้า ภาพพระพุทธเจ้าแสดงปางต่างๆ และภาพพุทธประวัติ ผนังระหว่างห้องเขียนภาพประเพณี 12 เดือน

ช่างเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ วัดสระกระเทียมคือ นางนิตยา ศักดิ์เจริญ และคณะ จบการศึกษาด้านศิลปะจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง ขั้นตอนการทำงานเขียนภาพก่อนลงมือเขียนจริง เริ่มจากการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากตำราต่างๆที่เกี่ยวข้อง เขียนเป็นโครงร่างนำเสนอทางวัด เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวโครงเรื่องที่จะเขียน และเป็นสิ่งที่วัดต้องการหรือไม่ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เทคนิคที่ใช้ในการเขียนคือ เขียนภาพลงบนผ้าใบ (canvas) แล้วจึงนำมาฉีกลงบนผนัง ทั้งนี้ช่างเขียนแต่ละคนจะมีหน้าที่รับผิดชอบแตกต่างกันไป เช่น เขียนภาพสถาปัตยกรรม เขียนภาพบุคคล เขียนภาพต้นไม้และองค์ประกอบอื่นๆ ส่วนในภาพรวมและการลงสีนั้น นางนิตยา ศักดิ์เจริญ จะเป็นผู้วางโทนสี ใช้สีที่สดใส ออกแนวสีปนตะวันตก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ความงามของจิตรกรรมฝาผนังซึ่งดูจากผลงาน ผู้เขียนได้ยึดรูปแบบการเขียนจิตรกรรมไทยเล่าเรื่อง เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทศชาติชาดก ประเพณีและวัฒนธรรม ภาพบุคคลในอุดมคติ ตามเรื่องเล่า เช่นภาพพระพุทธเจ้า ภาพกษัตริย์ ภาพเทวดาที่เรียกว่าภาพบุคคลชั้นสูง การแยกภาพบุคคลใดบุคคลหนึ่งออกจากกันทำได้โดยอาศัยองค์ประกอบแวดล้อม กริยาท่าทาง การแต่งกาย สีกาย กรณีภาพพระพุทธเจ้าซึ่งมีรัศมีก็สามารถแบ่ง

ออกมาได้ชัดเจน ภาพนักสิทธิ์ วิทยากร คนธรรมดา กิณกร กิณรี มีสถานะถึงเทพสามารถเพิ่มสีสันให้กับภาพหลัก ทั้งยังได้เพิ่มบรรยากาศ ที่สมจริงสมจังขึ้นอีกด้วย ภาพขุน นาง นางข้าหลวง นักดนตรี ทหาร ซึ่งแสดงเป็นกลุ่มก้อนเพื่อให้รู้ว่าใครเป็นใคร และที่ทำให้ภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังมีชีวิตชีวามากขึ้นก็คือ ภาพกาก เป็นภาพประกอบฉากภาพเล่าเรื่อง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นโลกมนุษย์ปกติ ที่ต้องมีภาพบุคคลอยู่ในพื้นที่ เช่นในอาคาร บ้านเรือน พุ่มไม้ ตามมุมต่างๆ มีการเกี่ยวพาราสีระหว่างหญิงชาย หรือทำกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน ภาพเหล่านี้ผู้เขียนจิตรกรรมไทยประเพณีมีพื้นฐานและความรู้คืออยู่แล้ว ความงามที่โดดเด่นของนางนิตยา ศักดิ์เจริญก็คือ โทนสีของภาพที่ดูแล้ว ทำให้สลดสายตา

ด้านสาระความต้องการของทางวัดสระกระเทียมที่ต้องการสื่อหรือให้ความรู้ทางพุทธประวัติแก่ผู้ที่เข้ามาทำบุญ และผู้ที่มาศึกษาธรรม ต้องการสื่อให้เห็นถึงธรรมะโดยใช้ศิลปะเป็นสื่อกลาง ได้อาศัยศิลปินสื่อผลงานออกมาดึงดูดให้คนสนใจศึกษาธรรมะ ทั้งยังสอดแทรกประเพณี ๑๒ เดือนและวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้าไปเพื่อให้เกิดความหลากหลาย ดังนั้นผู้เขียนจิตรกรรมฝาผนังจึงต้องใช้ความคิด จินตนาการ และความฝันสร้างและนำเสนอออกมาเป็นภาพ

ด้านอารมณ์และความรู้สึกจากภาพเขียนของนางนิตยา ศักดิ์เจริญ ที่ถือว่าโดดเด่นคือสีสันที่สดใสและรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เฉพาะอย่างยิ่งรอยฝีแปรงของเส้นสีที่บ่งบอกถึงความรู้สึกภายในได้อย่างชัดเจน ส่วนเนื้อหายึดตามแบบโบราณ

3. วัดไผ่ล้อม อำเภอเมืองนครปฐม

วัดไผ่ล้อมเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย เดิมสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ตั้งอยู่เลขที่ 2 ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถมีโครงเรื่องและการวางเนื้อหา โดยยึดแนวคติแบบโบราณ โดยผนังหุ้มกลองด้านหลังพระประธาน เขียนภาพ ไตรภูมิโลกสัตถฐาน ผนังหุ้มกลองด้านหน้าพระประธาน เขียนภาพ พุทธประวัติ ตอน เสด็จโปรดพุทธมารดาและพระพุทธเจ้าเปิดโลก ผนังด้านข้างทั้งสองด้าน บริเวณคอสอง เขียนภาพ พุทธประวัติ ตั้งแต่ประสูติจนถึงเสด็จปรินิพพาน ส่วนผนังระหว่างห้องปูด้วยหินอ่อน จึงไม่มีภาพจิตรกรรม บานประตูและบานหน้าต่างเป็นงานแกะไม้ปิดทอง

ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ วัดไผ่ล้อม เป็นฝีมือช่างเขียนคนเดียวกับจิตรกรรมฝาผนังวัดสระกระเทียมคือ นางนิตยา ศักดิ์เจริญ ในขั้นตอนการทำงานเขียนที่วัดไผ่ล้อม นางนิตยาจะทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับพุทธประวัติจากตำราและหนังสือ เขียนเป็นโครงร่างมาปรึกษาทางวัด เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการเขียนให้เป็นไปในทางเดียวกันกับที่ทางวัดต้องการ ด้านเทคนิคการเขียนเป็นเทคนิคการเขียนภาพลงบนผ้าใบ (canvas) แล้วจึงนำผืนกลงบนผนัง ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดไผ่ล้อมเขียนขึ้นตั้งแต่บริเวณคอสองขึ้นไป ดังนั้นภาพจึงต้องใหญ่กว่าปกติ เพื่อให้มองเห็นภาพได้ชัดเจน ด้านลักษณะรูปแบบการเขียนภาพ พระพุทธเจ้า ตัวพระ ตัวนาง ยังคงตัดเส้นและใช้สีเรียบ แต่การให้สีบรรยากาศโดยรวมจะใช้สีออกโทนมืดเขียวใส สีฟ้าและสีม่วง ที่อ่อนหวานสดใส ซึ่งเป็นลักษณะการใช้สีของศิลปินตะวันตก ลักษณะการระบายสีก่อนหิน โขดหินจะแสดงสีแปร่งให้มีลักษณะเคลื่อนไหวเกิดเป็นรอยของโขดหินที่ไม่เรียบ ขรุขระ เป็นลอน เนื้อหาสาระที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดไผ่ล้อมนำเสนอต่อสังคม คือ เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านทางภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติ

ความงามของจิตรกรรมฝาผนังซึ่งดูจากผลงาน ผู้เขียนได้ยึดรูปแบบการเขียนจิตรกรรมไทยเล่าเรื่อง เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทศชาติชาดก ประเพณีและวัฒนธรรม ภาพบุคคลในอุดมคติ ตามเรื่องเล่า เช่นภาพพระพุทธเจ้า ภาพกษัตริย์ ภาพเทวดาที่เรียกว่าภาพบุคคลชั้นสูง การแยกภาพบุคคลใดบุคคลหนึ่งออกจากกันจะทำให้ได้โดยอาศัยองค์ประกอบแวดล้อม กริยาท่าทาง การแต่งกาย สีกาย กรณีพระพุทธเจ้าซึ่งมีรัศมีก็สามารถแบ่งออกมาได้ชัดเจน ภาพนักสิทธิ์ วิทยากร คนธรรมดา กิณนร กิณรี มีสถานะกึ่งเทพสามารถเพิ่มสีสันให้กับภาพหลัก ทั้งยังได้เพิ่มบรรยากาศ ที่สมจริงสมจังขึ้นอีก ด้วยภาพขุนนาง นางข้าหลวง นักดนตรี ทหาร จะแสดงเป็นกลุ่มก้อนเพื่อ ว่าใครเป็นใคร และที่ทำให้ภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังมีชีวิตชีวามากขึ้นก็คือภาพฉาก เป็นภาพประกอบฉากเป็นภาพเล่าเรื่อง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นโลกมนุษย์ปกติ ที่จะต้องมีภาพบุคคลอยู่ในพื้นที่ เช่นในอาคารบ้านเรือน พุ่มไม้ ตามมุมต่างๆ มีการเกี่ยวพาราสีระหว่างหญิงชาย หรือทำกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน ภาพเหล่านี้ผู้เขียนจิตรกรรมไทยประเพณีมีพื้นฐานและความรู้ดีอยู่แล้ว ความงามที่โดดเด่นของนางนิตยา ศักดิ์เจริญก็คือโทนสีของภาพที่ดูแล้ว ทำให้สดุดสายตา

ด้านสาระความต้องการของทางวัดไผ่ล้อมที่ต้องการสื่อหรือให้ความรู้ทางพุทธประวัติแก่ผู้ที่เข้ามาทำบุญ และผู้ที่มาศึกษาธรรมที่วัดเราจะให้อะไรกับชาวบ้านได้บ้าง ต้องการสื่อให้เห็นถึงธรรมะ โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อกลาง ได้อาศัยศิลปินสื่อผลงานออกมา

ดึงดูดให้คนสนใจศึกษาศิลปะ ทั้งยังสอดแทรกประเพณี 12 เดือนและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เข้าไปเพื่อให้เกิดความหลากหลายดังนั้นผู้เขียนจิตรกรรมฝาผนังจึงถือว่าต้องใช้ความคิด จินตนาการ และความฝันสร้างและนำเสนอออกมาเป็นภาพ

ด้านอารมณ์และความรู้สึกจากภาพเขียนของนางนิตยา ศักดิ์เจริญ ที่ถือว่าโดดเด่นก็คือสีเส้นที่สดใสและรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง รอยฝีแปรงของเส้นสีที่บ่งบอกถึงความรู้สึกภายในได้อย่างชัดเจน ส่วนเนื้อหาไม่มากนักเนื้อที่ส่วนใหญ่วิพากษ์ ประกอบฉากจึง ทำให้ดูมีบริเวณกว้างขวาง

วัดในเขตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

4. วัดกลางบางแก้ว

วัดกลางบางแก้ว ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านปากคลองบางแก้ว ตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม เป็นวัดที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เนื่องจากมีเกจิอาจารย์ชื่อดังหลายรูป อาทิ หลวงปู่บุญ หลวงปู่เพิ่มและหลวงปู่เจือ

พระอุโบสถหลังเก่าสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา พ.ศ. 2541 เกิดไฟไหม้ พระอุโบสถ คณะกรรมการวัดและเจ้าอาวาสได้มีมติเห็นพ้องกันว่า ต้องรื้ออุโบสถหลังเก่าออกและสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ซึ่งอาจารย์ประเวศ ลิ้มปรีงษ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะ (สถาปัตยกรรมไทย) ปีพ.ศ. 2532 เป็นผู้ออกแบบ อุโบสถหลังใหม่หันหน้าไปทางแม่น้ำนครชัยศรีซึ่งตรงกับทิศเหนือ มีลักษณะ 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นห้องโถงสูงประมาณ 2 เมตร สำหรับใช้ในการปฏิบัติธรรม ชั้นบนเป็นพระอุโบสถ ภายในปูพื้นด้วยหินแกรนิตเชิงผนังตั้งแต่ขอบหน้าต่างลงมาปูด้วยหินอ่อน เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดได้ปรึกษาหารือกันและมีความเห็นให้มีการเขียนจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดกลางบางแก้ว มีโครงเรื่องและเนื้อหาที่ยึดตามคติโบราณ โดยใช้แบบอย่างจากวัดที่มีชื่อเสียง เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดสุวรรณาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ เป็นต้น โดยมีโครงเรื่องและเนื้อหาดังนี้คือ ผนังหุ้มกลองด้านหลังพระประธาน เขียนภาพไตรภูมิโลกัตถฐาน ผนังหุ้มกลองด้านหน้าพระประธาน ให้เขียนภาพพุทธประวัติ ตอน ผจญมาร-ชนะมาร ผนังระหว่างประตูเขียนภาพพุทธประวัติ ผนังด้านข้างทั้งสองด้าน บริเวณคอสองเขียนภาพเทพชุมนุมผนังระหว่างห้อง เขียนภาพทศชาติชาดก บานประตูและหน้าต่างเขียนภาพเทพทวารบาล

ช่างเขียนหรือผู้เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มของกลุ่มของนายไพรซ์และคณะ นายด้อยและคณะ ซึ่งเป็นรุ่นน้องของนายไพรซ์ และกลุ่มของนายอำนาจ ศรีม่วงงาม ช่างเขียนทั้งหมด จบการศึกษาด้านศิลปจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง อัตราค่าจ้างตารางเมตรละ 10,000 บาท ก่อนการทำงาน ช่างเขียนมีการตกลงทำความเข้าใจเรื่องเนื้อหา โครงเรื่อง และรูปแบบการวาดเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยมี อาจารย์อวบ สาณะเสน เป็นผู้ตรวจและอนุมัติงาน สำหรับขั้นตอนการเตรียมพื้นเพื่อเขียนภาพจิตรกรรมนั้น ทางวัดได้ใช้วิธีการประสะด้วยวิธีโบราณและรองพื้นด้วยปูนดำของเมืองเพชรบุรี โดยฝีมือของช่างทองร่วง เอมโอษฐ์ เพื่อล้างความเค็มของผนัง เนื่องจากภายในอาคารก่ออิฐถือปูนด้วยซีเมนต์ ลักษณะภาพรวมของจิตรกรรมฝาผนังเป็นแนวรัตนโกสินทร์ตอนต้น สีที่ใช้เป็นสีฝุ่น สีอะคริลิก รูปภาพมีโทนสีเขียว สดใส ภาพพื้นใช้สีน้ำตาลและสีแดง บรรยากาศท้องฟ้าใช้โทนสีฟ้าคราม ภาพต้นไม้ใช้โทนสีเขียวและเขียวเข้ม ภาพปราสาทราชวังใช้โทนสีแดง สีเหลืองทอง และมีการใช้ทองคำเปลวปิดเฉพาะส่วนที่สำคัญด้วยแต่ไม่มาก

ด้านความงามของจิตรกรรมกล่าวได้ว่า เป็นงานที่แสดงออกถึงจินตนาการ ตามอุดมคติไทยโดยผนังแต่ละด้านจะเน้นเฉพาะเรื่องได้แก่ เรื่องทศชาติชาดกเขียนที่ผนังระหว่างห้อง พุทธประวัติเขียนที่ผนังหุ้มกลองด้านล่างระหว่างช่องประตู ไตรภูมิเขียนที่ผนังหุ้มกลองด้านหลังพระประธาน มารผจญเขียนที่ผนังหุ้มกลองด้านหน้า ลักษณะเด่นของจิตรกรรมฝาผนัง เนื่องจากจะเป็นภาพไตรภูมิที่เขียนด้านหลังพระประธานซึ่งช่างได้เขียนผ่านานไว้มุมผนังหุ้มกลองทั้งสองข้างจึงทำให้พระประธานที่ลงรักปิดทองคำแท้เด่นขึ้นมาดูสวยงาม ส่วนรายละเอียดของภาพ เช่นต้นไม้ อาคารบ้านเรือน ใช้วิธีลงสีพื้นเน้นการตัดเส้นมากกว่าการเก็บรายละเอียด ซึ่งทำให้ภาพแบนไม่มีมิติ

ด้านเนื้อหาสาระยึดตามคติโบราณโดยเน้นเรื่องทศชาติชาดก เทพชุมนุม และที่โดดเด่นก็คือภาพไตรภูมิ ตามจุดประสงค์ของทางวัด ที่ต้องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และผู้ที่สนใจศึกษาสามารถเรียนรู้ ได้ด้วยตนเองจากภาพเขียนที่สื่อออกมา

ด้านอารมณ์ความรู้สึกของภาพจิตรกรรมฝาผนัง ช่างเขียนทั้ง 3 กลุ่มสามารถสร้างงานได้ลงตัวโดยที่ผลงานที่นำเสนอออกมาไม่ขัดแย้งกันในองค์รวม การควบคุมโทนสี และรูปแบบการจัดวางภาพทำได้ลงตัว เป็นที่ประทับใจสามารถดึงดูดจิตใจให้มาเยี่ยมชมอีก

5. วัดบางพระ

วัดบางพระ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนตำบลบางแก้วฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ภาพจิตรกรรมฝาผนังปรากฏอยู่ในอุโบสถหลังเก่า ปัจจุบันทางวัดกำหนดให้เป็นวิหาร สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในในสมัยรัชการที่ 3 ยังไม่มีการบูรณะซ่อมแซม จึงอยู่ในสภาพลบเลือนคงเหลือภาพอยู่ประมาณ 40 % ของภาพทั้งหมด จากการศึกษารวบรวมเรื่องราวและเนื้อหาของภาพพบว่า ผนังหุ้มกลองด้านหลังพระประธาน เขียนภาพไตรภูมิโลกทัศน์ฐาน ผนังหุ้มกลองด้านหน้าพระประธาน เขียนภาพพุทธประวัติ ตอน ผจญมาร-ชนะมาร ผนังด้านข้างทั้งสองด้าน บริเวณคอสองเขียนภาพเทพชุมนุม และภาพอดีตพุทธเจ้าผนังระหว่างห้อง ไม่สามารถตีความได้เนื่องจากลบเลือนเป็นจำนวนมาก

จากการวางตำแหน่งโครงเรื่องและเนื้อหาสันนิษฐานว่าเขียนขึ้น โดยช่างท้องถิ่นที่มีแนวความคิดสระ วางตำแหน่งภาพเทพชุมนุมไว้เหนือภาพอดีตพุทธเจ้า ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบทั่วไป โดยได้ที่นิยมวางภาพอดีตพุทธเจ้าไว้เหนือเทพชุมนุม สำหรับส่วนอื่นๆ ยังคงเป็นรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากภาพจิตรกรรมฝีมือช่างหลวง

ด้านความงามแม้ว่าภาพจิตรกรรมฝาผนังจะลบเลือนด้วยอายุและระยะเวลาที่ยาวนานทำให้มองเห็นภาพเลือนรางแต่ก็ยังทิ้งร่องรอยและคุณค่าทางศิลปะ และรับใช้พระพุทธศาสนา ยังคงคุณค่าทางความงามในอดีตที่ผ่านมาไว้มาก ปัจจุบันก็ยังดึงดูดผู้มาเยือน ยังช่วยผู้มาเยือนสร้างจินตนาการกับความเป็นไปได้ในอดีตว่ามีความเป็นมาอย่างไรด้วย

ด้านเนื้อหาสาระ สามารถนำไปเป็นกรณีศึกษาเป็นต้นแบบของการสร้างงานจิตรกรรมฝาผนัง ศึกษาระยะเวลาที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือระยะเวลาที่ภาพยังคงอยู่คู่กับวัดมายาวนานนั้นมีปัจจัยอย่างไรบ้าง

ด้านอารมณ์ความรู้สึกซึ่งสามารถสร้างภูมิใจในคุณค่าของงานจิตรกรรมนั้นพบว่าภาพจิตรกรรมฝาผนังมีอายุยาวนาน ภาพลบเลือนเสื่อมสภาพหากยังคงไว้ซึ่งความภูมิใจ ความรู้สึกก็ต้องมีการอนุรักษ์และซ่อมแซมให้อยู่สภาพเดิมๆ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาวิจัยด้านจิตรกรรมฝาผนัง ในพื้นที่จังหวัดนครปฐมและเขตใกล้เคียง

6. วัดละมุด

วัดละมุด ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลวัดละมุด อำเภอนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ประมาณปี พ.ศ. 2540 – 2543 พระครูสุพจน์วราภรณ์ (สุทนฺโต) เจ้าอาวาสวัดละมุดมีความประสงค์ให้เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่เป็นลักษณะสมัยอยุธยา เพื่อให้สอดคล้องกับ พระพุทธรูปลาอานันตโลกนารถ พระประธาน ซึ่งมีลักษณะเป็นศิลปะแบบอุททอง วางโครงเรื่องและเนื้อหา โดยกำหนดให้ผนังหุ้มกลองด้านหลังพระประธาน เขียนภาพซุ้มเรือนแก้ว เพื่อให้เป็นพื้นหลังสอดคล้องกับพระประธาน ผนังหุ้มกลองด้านหน้าพระประธาน เขียนภาพพุทธประวัติ ตอน ผจญมาร-ชนะมาร ผนังด้านข้างทั้งสองด้าน บริเวณคอสองเขียนภาพอดีตพุทธเจ้า ภาพเทพชุมนุม และภาพพุทธประวัติ ผนังระหว่างห้อง เขียนภาพทศชาติชาดก เขียนผนังเขียนภาพวิถีชีวิตชาวบ้านละแวกวัดละมุด บานประตูและหน้าต่างเขียนภาพเทพทวารบาล

คณะช่างเขียนผู้วาดจิตรกรรมฝาผนังคือนายอำนาจ ศรีม่วงงาม นายฉัตรชัย มูสิแก้ว นายกังวานไพโร และนางพรรณราย ชมพูนี้น ทั้งหมดจบการศึกษาจากคณะศิลปกรรมประจำชาติ แผนกจิตรกรรมไทย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง การทำงานของช่างต้องประสานงานกับเจ้าอาวาสเนื่องจากท่านเป็นผู้ออกแบบ ควบคุม ตรวจสอบการทำงานของช่าง สำหรับการเตรียมผนังใช้วิธีการประสะแบบวิธีโบราณและรองพื้นด้วยดินสอพอง ขั้นตอนการเขียนภาพคือ ช่างร่างภาพบนกระดาษ นำไปให้เจ้าอาวาสพิจารณาก่อนที่จะทำการขยายโดยการเขียนบนกระดาษไขเขียนแบบ แล้วนำไปปูบนผนังด้วยสีฝุ่นอ่อนๆ บางครั้งช่างอาจร่างสคบนฝาผนังโดยใช้ดินสอ สักเกตได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังจะพบลายเส้นร่างดินสอปรากฏในบางแห่ง สีที่ใช้เป็นสีฝุ่นจีนหาซื้อได้จากร้านจำหน่ายสีฝุ่นในเยาวราช พู่กันที่ใช้เป็นของสง่า มยุระและอื่นๆ ซื้อหาได้ทั่วไปตามร้านขายเครื่องเขียน และมีการใช้ทองคำเปลวในส่วนสำคัญ เช่น ปราสาทเครื่องประดับ พระพุทธเจ้า เป็นต้น

สำหรับข้อมูลที่นำมาเขียนได้แก่ ภาพพระอดีตพระพุทธเจ้า เจ้าอาวาสจะนำภาพถ่ายพระพุทธรูป พระพุทธรูปจริง สมัยทวารวดี เชียงแสน สุโขทัย อุททอง อยุธยา มาเป็นแบบให้ช่างเขียนตามพุทธลักษณะดังกล่าว ส่วนภาพเทพชุมนุม ดูตัวอย่างจากวัดใหญ่สุวรรณารามเป็นหลัก ช่างอาจดัดแปลงบ้างตามความคิดและวิธีการของช่าง ส่วนพุทธประวัติและทศชาติ เจ้าอาวาสเป็นผู้กำหนดหัวข้อให้ช่างวาดภาพตามหัวข้อที่ตั้งไว้ ส่วนใหญ่หัวข้อต่างๆ จะคล้ายกับจิตรกรรมฝาผนังวัดต่างๆ ที่มีชื่อเสียง ซึ่งช่างเขียนจะ

ศึกษาจากภาพที่มีในหนังสือจิตรกรรมฝาผนัง หรือเดินทางไปถ่ายภาพคัดลอกภาพจากสถานที่จริงบ้าง แล้วนำมาใช้หรือดัดแปลงแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม สำหรับวิถีชีวิตชาวบ้านละแวกวัดละมุด ตำบลละมุดในอดีต ช่างจะวาดขึ้นเองโดยอ่านและตีความจากบันทึกข้อความของเจ้าอาวาสและเจ้าอาวาสร่างภาพให้ดู

ภาพทั้งหมดในวิหารวัดละมุด ช่างผู้วาดได้ตั้งใจอย่างเต็มความสามารถเพื่อการสร้างสรรคงาน พิจารณาจากความแน่นหนาของเนื้อหาสาระที่ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพลักษณะสีที่ใช้ได้พยายามถ่ายทอดความเป็นสมัยอยุธยา กำหนดสีแดงเป็นฉาก ใช้สีบางๆ ในการระบายบนพื้นสีอ่อนหรือขาว องค์ประกอบภาพลักษณะแบบสายตานกมอง ในส่วนของภาพวิถีชีวิตชาวบ้านไม่ได้ใช้เส้นสีแทนเป็นตัวแบ่งฉาก จะเขียนภาพสิ่งก่อสร้างอาคารต่อเนื่องกันไป โดยมีพฤติกรรมของคนเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า กำลังสื่อถึงเรื่องราวอะไร นับว่าเป็นจิตรกรรมฝาผนังแห่งหนึ่งที่น่าสนใจ น่าศึกษาหาความรู้ เพราะมีเนื้อหาหนักแน่นไปด้วยสาระและรายละเอียด

ด้านอารมณ์ความรู้สึกของการเขียนภาพโดยรวมแล้วสามารถแสดงเนื้อหาได้สมบูรณ์แบบ ส่วนภาพที่แสดงเกี่ยวกับพุทธประวัติ พบว่าช่างเขียนภาพแน่นเกินไปทั้งยังแบ่งภาพโดยใช้เส้นสีแทน เน้นตัวเอก ตัวรอง และมีภาพฉากประกอบเรื่องราวน้อย สำหรับการใช้สีโทนสีขาว แดง

วัดในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

7. วัดไร่จิง (มณฑลจินดาราม)

วัดไร่จิง เป็นวัดราษฎร์ ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำท่าจีน ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อุโบสถเป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปีพ.ศ. 2530-2531 ได้มีการบูรณะอุโบสถและเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างโดยใช้หินอ่อนปูพื้นของหน้าต่างและพื้นอุโบสถแทนปูน ซึ่งชำรุดหลุดลอกไป ต่อมา ปี พ.ศ. 2533 เจ้าอาวาสวัดไร่จิง (พระอุบาลีคุณูปมาจารย์) ได้มีแนวคิดเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ จึงติดต่อนายสุรจิตร ยังพะกุลและคณะมาเขียนภาพ ซึ่งมีโครงเรื่องและการวางเนื้อหา โดยผนังหุ้มกลองด้านหลังพระประธาน เขียนภาพต้นพระศรีมหาโพธิ์ เพื่อให้เป็นพื้นหลังสอดคล้องกับพระประธาน ส่วนด้านล่างเขียนภาพทศชาติชาดก ผนังหุ้มกลองด้านหน้าพระประธาน เขียนภาพไตรภูมิ ผนังด้านข้างทั้งสองด้าน บริเวณคอสองเขียนภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติ ผนังระหว่างห้อง เขียนภาพภาพพุทธคยา สถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ภาพสูญอยู่กับปี -

ภัทรกัปป์ ภาพตำนานพระปฐมเจดีย์ เรื่องพระยาภัง - พระยาพาน ภาพองค์พระปฐมเจดีย์และการเผยแพร่พุทธศาสนาครั้งแรกในสุวรรณภูมิ ภาพสถาปนาจุติ ภาพเล่าเรื่องเอรภักดิ์ ภาพเล่าเรื่อง ความกตัญญูทศเวทิตาของพระสารีบุตร ภาพเล่าเรื่องพระพุทธเจ้าผจญมาร และพญามารปรารภนาพุทธภูมิ บานประดู่เขียนภาพ เสี้ยววง (เทพทวารบาล)

ก่อนการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ทางวัดได้เตรียมผนังด้วยวิธีการประสะแบบวิธีโบราณและรองพื้นด้วยปูนขาว ลักษณะของงานจิตรกรรมฝาผนังเขียนด้วยสีฝุ่นรูปแบบไทยประเพณีประยุกต์สมัยใหม่เล็กน้อย ภาพบุคคลจะมีกิริยาอาการแสดงออกที่เรียกว่า Over acting ลักษณะภาพและท่าทางคล้ายภาพเขียนจิตรกรรมไทยของอาจารย์เฉลิม นาคีรักษ์ โดยเพิ่มระยะ มิตติ ของน้ำหนักภาพ เขียนต้นไม้ ออกเป็นใบ เป็นข้อ ภาพสัตว์วาดลักษณะเหมือนจริง โครงร่างของตัวพระ ตัวนางจะยึดของโบราณโดยจะเน้นเครื่องแต่งกายและเครื่องทรงจะติดทองคำเปลวและตัดเส้นซึ่งจะทำให้กลุ่มภาพนั้นดูโดดเด่นมากขึ้น แต่ตัวกากจะเขียนให้มีลักษณะตามยุคสมัย เขียนบุคคลที่มีในเหตุการณ์จริงแทรกไว้ ใช้ต้นไม้เป็นตัวแบ่งฉากและเก็บลายละเอียดมีลักษณะอ่อนแก่มิมีติและแสงเงาดูสมจริงสามารถบอกชนิดของพืชพันธุ์ได้ อีกทั้งยังใช้หินผามาประกอบและแบ่งเนื้อหาได้ลงตัวใช้สีดินเผาและเส้นฮั่นน้อย ใช้พื้นหลังเป็นตัวดำเนินเรื่องเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง การเขียนภาพสถาปัตยกรรมใช้ทัศนวิทยาแบบเชิงเส้นขนาน เขียนแสงเงาให้เกิดมิติระยะใกล้ไกล

เนื้อหาสาระจากภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดไร่จิงที่นำเสนอต่อสังคมนั้น ได้แก่เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านภาพพุทธประวัติ ภาพพระโสณะกับพระอุตตระเผยแผ่พระพุทธศาสนายังแผ่นดินสุวรรณภูมิ เรื่องการทำความดีโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ ผ่านภาพทศชาติชาดก เรื่องความกตัญญูทศเวทิตา ผ่านภาพเล่าเรื่องความกตัญญูทศเวทิตาของพระสารีบุตร แนวคิดเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านภาพตำนานพระปฐมเจดีย์ พระยาภัง-พระยาพาน ภาพเล่าเรื่องตำนานสามพราน เรื่องปรีชาธรรมผ่านสุญกัปป์-ภัทรกัปป์

ด้านอารมณ์และความรู้สึกจากภาพพบว่า ไม่ขัดแย้งกับความเป็นจริงมากนัก นอกจากตัวละครที่ยังยึดรูปแบบตามคติโบราณ บรรยายกาศดูแล้วสบายตาสงบเงียบ เหมาะสำหรับใช้เป็นที่พักพิงเพียร เป็นจุดเด่นของช่างที่ได้ตั้งใจทุ่มเทกับการสร้างผลงานชิ้นนี้

ตารางที่ 2 สรุปประเด็นข้อคำถามในการวิจัย

วัด หัวข้อ	กลางบางแก้ว	บางพระ	ละมุด	ไร่จิง	องค์พระปฐมเจดีย์	สระกระเทียม	ไผ่ล้อม
สภาพ กิจกรรม	เขียนใหม่	มีอยู่เดิม	เขียนใหม่	เขียนใหม่	- มีอยู่เดิม - เขียนใหม่	เขียนใหม่	เขียนใหม่
ลักษณะ กิจกรรม	กิจกรรมไทยประเพณี	กิจกรรมไทยประเพณี	กิจกรรมไทยประเพณี	กิจกรรมไทยประเพณี ประยุกต์รายละเอียดตัว ละคร	- เป็นแบบตะวันตก ตัวละครแสดงกาย วิภาคและแสงเงา - เป็นแบบประยุกต์ ใช้ลายเส้นแบบไทย แต่ตัวอาคารมีมิติ มี ระนาบ มีแสงเงา	กิจกรรมไทยประเพณี ประยุกต์การใช้สีแบบ ศิลปะตะวันตก	กิจกรรมไทยประเพณี ประยุกต์การใช้สีแบบ ศิลปะตะวันตก
โครงเรื่อง	ยึดคติโบราณ	ยึดคติโบราณ	ยึดคติโบราณ เพิ่มเติมรายละเอียด ตามแนวคิด ท่านเจ้าอาวาส	ยึดคติโบราณ เพิ่มเติมรายละเอียด ตามแนวคิด ท่านเจ้าอาวาส	ตามแนวคิดของ ท่านเจ้าอาวาส	ยึดคติโบราณ	ยึดคติโบราณ
เนื้อหา กิจกรรม	- พุทธประวัติ - ไตรภูมิ - ทศชาติ - เทพชุมนุม - เทพทวารบาล	- พุทธประวัติ - ไตรภูมิ - ทศชาติ - เทพชุมนุม - อดีตพุทธ	- พุทธประวัติ - ทศชาติ - เทพชุมนุม - อดีตพุทธ - ประเพณีวิถีชาวบ้าน	- พุทธประวัติ - ทศชาติ - ปรีชาธรรม - ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	- พุทธประวัติ - ไตรภูมิ - อดีตพุทธ - ประเพณีวิถีชาวบ้าน	- พุทธประวัติ - ไตรภูมิ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

วัด หัวข้อ	กลางบางแก้ว	บางพระ	ละมุด	ไผ่จิง	องค์พระปฐมเจดีย์	สระกระเทียม	ไผ่ล้อม
ช่างเขียน	ม.เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง	ห้องถิ่น	ม.เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง	ช่างเขียนอิสระ	ม.เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง	ม.เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง	ม.เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง
แนวคิดในการเขียน	เผยแพร่ พระพุทธศาสนา	- เผยแพร่ พระพุทธศาสนา - เพื่อให้สอดคล้องกับ ศิลปะวัตถุภายใน วิหาร	- เผยแพร่ พระพุทธศาสนา - บอกเล่า ประวัติศาสตร์ ห้องถิ่น	- เผยแพร่ พระพุทธศาสนา - บอกเล่า ประวัติศาสตร์ ห้องถิ่น	- เผยแพร่ พระพุทธศาสนา - บอกเล่า ประวัติศาสตร์ ห้องถิ่น	เผยแพร่ พระพุทธศาสนา	เผยแพร่ พระพุทธศาสนา
การนำเสนอเนื้อหาต่อผู้ต้องชม	- พุทธประวัติ - หลักธรรมคำสอน - การทำความดี	- พุทธประวัติ - หลักธรรมคำสอน - การทำความดี	- พุทธประวัติ - หลักธรรมคำสอน - การทำความดีวิถีชีวิตชาวบ้าน	- พุทธประวัติ - หลักธรรมคำสอน - การทำความดี ประวัติศาสตร์ ห้องถิ่น	- พระราชกรณียกิจของ พระมหากษัตริย์ - เผยแพร่ พระพุทธศาสนา - ประวัติศาสตร์ ห้องถิ่น	- พุทธประวัติ - หลักธรรมคำสอน - การทำความดี ประวัติศาสตร์ ห้องถิ่น วิถีชีวิต - ประเพณี วัฒนธรรม	- พุทธประวัติ - หลักธรรมคำสอน - การทำความดี

ตารางที่ 2 (ต่อ)

วัด หัวข้อ	กลางบางแก้ว	บางพระ	ละมุด	ไทรจิง	องค์พระปฐมเจดีย์	สระกระเทียม	ไผ่ล้อม
ปัญหาและอุปสรรค	บางครั้งภาพที่เขียน สื่อไม่ตรงกับความต้องการของทางวัดจึงต้องปรับแก้	-	บางครั้งภาพที่เขียน สื่อไม่ตรงกับความต้องการของทางวัดจึงต้องปรับแก้	ราคาวัสดุอุปกรณ์ราคาสูงขึ้น จึงเกิดปัญหาด้านการเงิน	- ราคาวัสดุอุปกรณ์ราคาสูงขึ้น จึงเกิดปัญหาด้านการเงิน - บางครั้งภาพที่เขียน สื่อไม่ตรงกับความต้องการของทางวัด	ราคาวัสดุอุปกรณ์ราคาสูงขึ้น จึงเกิดปัญหาด้านการเงิน	ราคาวัสดุอุปกรณ์ราคาสูงขึ้น จึงเกิดปัญหาด้านการเงิน
การเปิดให้เข้าชม	เปิดให้เข้าชมทุกวัน	เปิดให้เข้าชมทุกวัน	ต้องขออนุญาตทางวัด	เปิดให้เข้าชมทุกวัน	เปิดให้เข้าชมทุกวัน	ต้องขออนุญาตทางวัด	เปิดให้เข้าชมทุกวัน
ลักษณะของวัด	วัดมีชื่อเสียง มีประชาชนมาทำบุญมาก	วัดมีชื่อเสียง มีประชาชนมาทำบุญมาก	วัดประจำตำบล	วัดมีชื่อเสียง มีประชาชนมาทำบุญมาก	วัดมีชื่อเสียง มีประชาชนมาทำบุญมาก	วัดมีชื่อเสียง ด้านปฏิบัติธรรม	วัดมีชื่อเสียง มีประชาชนมาทำบุญมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ วัดในเขตอำเภอเมือง อำเภอสามพราน และ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า

1. จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ วิหาร พระวิหาร ส่วนใหญ่แล้วจะเขียนขึ้นมาใหม่ใน สมัยรัชกาลที่ 9 มีเพียง 2 วัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเดิมอยู่ก่อนแล้ว คือ ภาพจิตรกรรม ฝาผนังพระวิหารหลวงด้านทิศตะวันออก วัดพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง และภาพ จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถหลังเก่า วัดบางพระ อำเภอนครชัยศรี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า จิตรกรรมฝาผนังภายในวัดได้รับความนิยมมากขึ้น วัดที่มีประชาชนมาทำบุญมาก มีทุน ทรัพย์หรือมีองค์กรอุปถัมภ์ มีโอกาสที่จะได้มีการเขียนจิตรกรรมฝาผนัง

2. ลักษณะจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ วิหาร พระวิหาร ส่วนใหญ่จะเขียนขึ้น ตามแบบจิตรกรรมไทยประเพณี ภาพแสดงลักษณะศิลปะที่มีความประณีตสวยงาม แสดง ความรู้สึกชีวิตจิตใจและความเป็นไทย ที่มีความอ่อนโยน ละมุนละไม ลักษณะจิตรกรรม ไทยแบบประเพณีเป็นศิลปะ แบบอุดมคติ (Idealistic) ซึ่งผนวกเข้ากับเรื่องราวที่กึ่งลึกลับ มหัศจรรย์ คล้ายกับงาน จิตรกรรมในประเทศแถบตะวันออกหลาย ๆ ประเทศ เช่น อินเดีย ศรีลังกา จีนและญี่ปุ่น เป็นต้น ภาพที่ระบายสีแบนเรียบ ด้วยสีค่อนข้างสดใส และมีการตัด เส้นเป็นภาพ 2 มิติ ให้ความรู้สึกเพียงด้านกว้างและยาว ไม่มีความลึก ไม่มีการใช้แสงและ เงามาประกอบ จัดวางภาพแบบเล่าเรื่องเป็นตอน ๆ ตามผนังช่องหน้าต่าง โดยรอบอุโบสถ วิหาร และผนังด้านหน้าและหลังพระประธาน มีการใช้สีแตกต่างกันออกไปตาม ทั้งเอก รงค์ และพหุรงค์ โดยเฉพาะการใช้สีหลาย ๆ สีแบบพหุรงค์ โครงเรื่องที่ใช้และนำมาเป็น ดัชนีแบบมักจะเป็นภาพจิตรกรรมของวัดที่มีชื่อเสียง เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องทศชาติ ชาดก ที่วัดสุวรรณาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอยุธยาตอนปลาย ภาพเทพชุมนุมที่วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัด เพชรบุรี ศิลปะอยุธยาตอนปลาย ภาพเทพชุมนุม และภาพพุทธประวัติ ที่พระที่นั่ง พุทธไสวรรค์ ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นต้น

ส่วนภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านทิศตะวันออก(พระวิหารหลวง) และด้านทิศใต้ (พระวิหารปัญญาจักคีย์) เขียนเรื่องราวแบบจิตรกรรมร่วมสมัย ใช้แนวทางศิลปะแบบ ตะวันตก สะท้อนความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ความเจริญทางการศึกษา การคมนาคม การพาณิชย์ การปกครอง การรับรู้ข่าวสาร ความเป็นไปของโลกซึ่งแสดงให้เห็นถึง เอกลักษณะใหม่ของภาพจิตรกรรมฝาผนังในอีกรูปแบบหนึ่ง อย่างมีคุณค่า

3. ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ วิหาร พระวิหาร ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องเผยแผ่และสืบทอดพระพุทธศาสนา นำเสนอพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอันเป็นพุทธปรัชญา ซึ่งประกอบด้วย โลกุตตรธรรม คือ การสอนให้เห็นถึงต้นเหตุแห่งทุกข์ และการดับทุกข์ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เพื่อไปสู่นิพพาน และ โลกียธรรม คือ การสอนให้ทำใจบริสุทธิ์ ยึดมั่นในศีลธรรม ทำความดี ละเว้นจากความชั่ว และการกระทำต่างๆ ย่อมเกิดผล คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มุ่งสอนให้คนอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข ผ่านภาพพุทธประวัติ ภาพทศชาติชาดก

สะท้อนแนวคิดเรื่องการเกิด การตาย โลกนี้และโลกหน้า ผ่านภาพไตรภูมิ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะอธิบายที่มาที่ไปของชีวิตจักรวาล เพื่อกำหนดรู้ว่ามีมนุษย์ควรอยู่ตรงไหนทั้งในโลกนี้และโลกหน้า การเกิดการตายมีเป็นทางเดินที่มีเหตุผลหรือมีที่มาจาก การดำเนินชีวิตทั้งสิ้น คนทำบาปก็จะไปเกิดในดินแดนที่เลวร้าย(นรก) คนทำดี ทำบุญจะไปเกิดในดินแดนที่มีความสุข(สวรรค์) ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นหลักคำสอนของศาสนาโดยตรง แต่ก็ยังเป็นสิ่งตักเตือนเพื่อเกิดความสำรวมไม่ให้ประพฤติดิศีลธรรมและไม่ประมาทในชีวิต

สะท้อนความเป็นอยู่ของสังคมในอดีต เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากช่างเขียนได้จำลองวิถีชีวิตที่ได้พบเห็นในยุคสมัยของตนไว้ในภาพเขียน ทำให้เราสามารถศึกษาสภาพความเป็นอยู่ สภาพบ้านเรือน สถาปัตยกรรม ข้าวของเครื่องใช้ การแต่งกาย การดำรงชีวิตประจำวัน มหรสพและการละเล่น การเดินทาง การทำสงคราม ภาพผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ พืชและสัตว์ต่างๆ ที่มีอยู่จริงและในจินตนาการ

4. ช่างเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถเกือบทั้งหมดจบการศึกษาจากสถาบันการศึกษาด้านศิลปะ ได้รับความรู้ และได้รับการฝึกฝีมืออย่างเป็นระบบแบบแผน ทั้งนี้เนื่องจากรากฐานของการเรียนการสอนได้รับการพัฒนาให้เป็นระบบมาตั้งแต่รัชกาลที่ 6 - จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเริ่มแรก จัดการเรียนการสอนมุ่งไปในลักษณะสืบทอดวิชาช่างโบราณ ผลิตช่างฝีมือออกไปทำงานช่างต่างๆ ผลิตครูช่างออกไปสอนวิชาช่างตามโรงเรียน ภายหลังเกิดการตั้งโรงเรียนที่เปิดสอนด้านศิลปะโดยเฉพาะ มีการเรียนรู้อย่างมีแบบแผน มีครูผู้สอน มีการกำหนดหลักสูตรและประเมินผลการศึกษา ซึ่งการเกิดของโรงเรียนด้านศิลปะนี้เองที่ได้เปลี่ยนแนวทางการศึกษา จากการอนุรักษ์วิชาช่างโบราณมาเป็นการให้ความสำคัญในการสร้างศิลปะด้วยตนเองพร้อมกับความรู้เรื่องศิลปะโบราณ พัฒนาแนวทางของศิลปะไทยโบราณให้ขึ้นมาเป็นศิลปะร่วมสมัย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในงาน

จิตรกรรมฝาผนังยุคปัจจุบัน เช่น มีการจัดวางองค์ประกอบและจัดเนื้อหาให้จบในตัวภาพ โดยไม่จำเป็นต้องนำกรอบสีนํ้ามาใส่ หรือใช้บ้างแต่น้อย มีการใช้สีสร้างมิติของภาพให้สมจริงโดยการไล่น้ำหนักตามลักษณะของแสงเงา มีการเพิ่มลวดลายหรือเรื่องราวแบบตะวันตกเข้ามาใช้ร่วมในภาพ

จากการที่ระบบการศึกษาได้แพร่หลายขยายวงกว้าง ทำให้ประชาชนได้เข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ประกอบกับงานจิตรกรรมฝาผนังตามวัดต่างๆ ที่ต้องใช้เวลาทำงานมาก เงินทุนมาก ทำให้ช่างพื้นบ้านในงานจิตรกรรมฝาผนังสมัยปัจจุบันทำหรือสร้างได้ยากมาก ฉะนั้นความเป็นช่างพื้นบ้านจึงไม่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันและคงจะหมดไปในสังคมเศรษฐกิจนิยมปัจจุบัน

5. แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานของช่างเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในปัจจุบัน ต่างจากยุคสมัยก่อน คือ ช่างเขียนสมัยก่อนนำเอาศิลปะมารับใช้ศาสนา อุทิศกายใจทำงานเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียวแต่ในยุคปัจจุบันมีเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง การทำงานเขียนภาพมีต้นทุนค่าใช้จ่ายในเรื่องของวัสดุ อุปกรณ์ สี ช่างเขียนภาพต้องทำงานเพื่อเป็นการเลี้ยงชีพ แนวคิดเรื่องการทำงานจึงไม่ได้เป็นไปเพื่อใช้ศิลปะรับใช้ศาสนา สืบทอดศาสนาเพียงอย่างเดียว เกิดระบบการว่าจ้าง ช่างเขียนมีการปรับตัวด้านระบบการทำงาน มีการแบ่งหน้าที่การงาน มีการวางแผนการทำงาน ต้องบริหารจัดการด้านการเงิน

การเกิดระบบการว่าจ้าง ทำให้การศึกษาเรื่องแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานต้องมองกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ วัด ในสถานะของผู้จ้างงาน และ ช่างเขียน ในสถานะผู้ถูกจ้างงาน โดยวัดในสถานะของผู้จ้างงานช่างมาเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้น จะเป็นผู้กำหนดโครงเรื่อง วางแนวทางโครงเรื่องว่าต้องการอย่างไรตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น เพื่อตกแต่งอาคารให้สอดคล้องกับศิลปวัตถุด้านใน จึงกำหนดให้เขียนแบบจิตรกรรมประเพณี หรือ เพื่อเป็นการบันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์สถานที่ในปัจจุบัน จึงกำหนดให้เขียนแบบจิตรกรรมร่วมสมัย เป็นต้น ในส่วน ช่างเขียน จะเป็นผู้ที่ค้นคว้าหารายละเอียดด้านข้อมูล แล้วนำเสนอรายละเอียดของเนื้อหาภายใต้โครงเรื่องทีู่กกำหนด ซึ่งเป็นส่วนที่ช่างเขียนจะได้ใส่ความเป็นตัวตน ลักษณะการวาด ลายเส้น การเลือกใช้สี การใช้แสงเงา หรือแม้แต่การกำหนดองค์ประกอบของภาพ เพื่อให้ได้ภาพจิตรกรรมฝาผนังออกมาสมบูรณ์ทั้งในแง่ของเนื้อหาและด้านความงามทางศิลปะ ซึ่งทั้งหมดที่ทางวัดและช่างเขียนได้

นำเสนอผ่านจิตรกรรมนั้นแล้วแต่เป็นไปเพื่อเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและสืบทอดพระพุทธศาสนา

6. ขั้นตอน วิธีในการทำงานเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นมีขั้นตอนหลัก 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเตรียมพื้น และขั้นตอนการลงมือเขียนภาพ

ขั้นตอนการเตรียมพื้นนั้น ปัจจุบันทางวัดจะเป็นเตรียมไว้ในระหว่างที่รอช่างยังลงมือเขียน ซึ่งมีแบบที่ใช้การประแสงความเค็ม รองพื้นด้วยดินสอพองอย่างวิธีโบราณ และการขัดพื้นอย่างสมัยปัจจุบัน ในส่วนของช่างเขียนจะเตรียมข้อมูลสำหรับการเขียนภาพจากตำรา หนังสือ เพื่อเตรียมร่างแบบ สำหรับวัดที่มีจุดประสงค์ในการเขียนเพื่อบอกเล่าประวัติศาสตร์สถานที่ หรือตำนานท้องถิ่น วัดได้จัดเตรียมไว้ส่วนหนึ่ง หรืออาจมีการพาช่างเขียนไปชมสถานที่จริงเพื่อให้สามารถถ่ายทอดรายละเอียดออกมาได้ชัดเจนครบถ้วน

เมื่อช่างเขียนได้ศึกษาข้อมูลที่จะเขียนอย่างเข้าใจแล้วจะลงมือร่างภาพลงบนกระดาษและนำภาพนั้นไปเสนอกับทางวัดให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของจิตรกรรม หลังจากนั้นจึงจะนำแบบไปขยายเพื่อร่างภาพลงบนพื้นที่เตรียมเสร็จ การขยายแบบมีหลายวิธีด้วยกัน เช่น การถ่ายเอกสารขยายลงบนกระดาษไข นำไปปรุบนผนังแล้วตบด้วยสีฝุ่นอ่อนๆ หรือถ่ายเอกสารลงแผ่นใส จากนั้นนำไปฉายภาพโดยใช้เครื่องฉายให้ปรากฏบนผนังแล้วร่างตามรอยภาพ เป็นต้น

สำหรับขั้นตอนการลงสี สีที่ใช้ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นสีวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ส่วนการเลือกโทนสีจะขึ้นอยู่กับลักษณะของจิตรกรรม และเอกลักษณ์ของช่างเขียน เช่น วัดที่เขียนจิตรกรรมประเพณี สีพื้นหลังจะเป็นสีทึบ คือ สีดำ แดง น้ำตาลเข้ม มีการระบายตัดภาพลงด้วยสีอ่อน ส่วนที่เป็นจุดเด่นของภาพ มักจะปิดด้วยทองคำเปลวหรือใช้สีทองวิทยาศาสตร์(ซึ่งให้สีที่ใกล้เคียงกับสีของทองคำเปลวและมีราคาถูก) หรือวัดที่เขียนจิตรกรรมประเพณีแต่ได้ประยุกต์มาใช้สีสดใส ออกแนวสีลิปเตวันตก เป็นต้น

ด้านปัญหาที่เกิดจากการทำงานจะพบเป็นเรื่องการเงิน เนื่องจากภาพจิตรกรรมฝาผนังใช้เวลานานเขียน และราคาวัสดุอุปกรณ์มีราคาสูงขึ้น จึงประสบปัญหาขาดทุน ส่วนปัญหาด้านอื่นๆจะเป็นเรื่องของการปรับแก้งานที่ในระหว่างขั้นตอนการเขียนทางวัดจะมีคณะกรรมการตรวจสอบความถูกต้องของโครงเรื่อง ถ้าหากผิดหรือไม่ตรงตามที่ตกลงกับทางวัด อาจมีการปรับแก้หรือลบเขียนใหม่ในกรณีที่ผิดตรงกับที่ทางวัดต้องการ

7. วัดที่มีงานจิตรกรรมฝาผนัง ชุมชนและโรงเรียนในละแวกเดียวกัน ไม่มีแผนหรือการใช้ประโยชน์จากจิตรกรรมฝาผนังอย่างเป็นกิจลักษณะ ทางโรงเรียน สถานศึกษาควรที่จะได้พิจารณาหาทางใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษามากที่สุด

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะผู้อ่านและผู้สนใจ นำแนวคิดไปขยายความคิดหรือสร้างกิจกรรมโดยใช้จิตรกรรมฝาผนังเป็นสื่อเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ การส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรักหวงแหนศิลปกรรมประจำชาติ เป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง

แนวคิดเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด

ภาพเขียนเรื่องไตรภูมิ พระอดีตพุทธ เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับการเวียนว่ายตายเกิด การกระทำการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละครั้งมีระดับความรุนแรงตั้งแต่เล็กน้อยมากจนถึงมากที่สุด ซึ่งจะมีผลต่อกฎแห่งการกระทำ หรือ กฎแห่งกรรม เราเชื่อว่า ถ้าทำความดีต้องได้ดี ทำความชั่วได้รับผลชั่ว ซึ่งกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดมีจริงดังที่เชื่อ มนุษย์จะได้มีจิตเกิดความละอายต่อการทำความชั่ว เกรงกลัวต่อบาปกรรม อันจะชักนำให้มนุษย์ได้ทำแต่บุญกุศล ดังข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ และสื่อมวลชนอื่นๆ ที่คนทำกรรมต่างๆ ต้องประสบเคราะห์กรรมบางรายถึงกับอันตรายต่อชีวิต แต่กระนั้นยังมีคนดีๆ อีกมากมายที่ประสบทุกข์ได้ยากอย่างที่ไม่น่าจะเชื่อ จนกลายเป็นความคิดที่ว่าชาติใช้กรรมเก่าที่เคยมีมา

แม้ว่าพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีคุณลักษณะพิเศษ มีความเป็นวิทยาศาสตร์ แสดงความจริงที่มีอยู่ในธรรมชาติ เป็นคำสอนที่ชี้นำปฏิบัติตามคำสอนด้วยความรู้ ความเข้าใจอย่างมีเหตุผล ด้วยสติปัญญาและความสามารถของตน (อย่าเชื่อคนอื่น เพราะฟังมา โปรดจงได้ปฏิบัติดูแล้วค่อยเชื่อ) มิใช่ประเพณีปฏิบัติเพราะกลัวการลงโทษ หรือหวังเอาใจ หรือหวังผลตอบแทน แต่ในความเป็นจริง คนทำบุญก็หวังผลตอบแทนด้านจิตใจ ความสบายใจ มีความสุข ก็ก่อให้เกิดปิติในใจ เกิดกำลังใจ ใบหน้าที่เต็มเปี่ยมด้วยรอยยิ้มจิตใจเบิกบาน ใสที่เราเรียกว่า อัมบุญ หรือ ไม่ และลึกๆ ในจิตใจเราก็คงอยากจะไปอยู่บนสวรรค์เมื่อถึงวันนั้น

กรรม แปลตามศัพท์ได้ว่า การกระทำ ในทางธรรมะต้องเฉพาะว่าเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา จงใจ หรือมีพลังนำที่เป็นตัวกระทำ คนที่ประพฤดิชั่วบางคนจึงได้อ้างว่า ทำโดยไม่มีเจตนา หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์

การสั่งสอนให้คนทุกเพศทุกวัยกระทำแต่ความดีที่มองเห็นเป็นภาพได้ คือ ทำดีแล้วได้ขึ้นสวรรค์ ทำชั่วแล้วตกนรก ถ้าพิจารณาในมิติสถานที่ตามที่ปรากฏในไตรภูมิ คนเราคงจะสัมผัสได้ก็เมื่อสิ้นลมหายใจไปแล้ว ตอนนั้นตนเองก็คงไม่รู้ จะกลับมาอธิบายในลูกหลานฟังก็ไม่รู้มาอย่างไร ที่เป็นข่าวว่าระลึกชาติได้ เราเองก็อาจคลงแคลงใจว่าจริงหรือ เป็นไปได้หรือ จึงเป็นเรื่องที่เถียงกันได้โดยไม่รู้จบ แต่ที่แน่ๆ นรกและสวรรค์ในมิติของจิตใจ ที่เราเคยพูดกันว่า สวรรค์ในอกนรกในใจนั้นแหละ ในขั้นนี้เกี่ยวข้องกับความสุข ทุกข์ความสุข ความดีความชั่ว กรรมดีกรรมชั่วที่ได้กระทำและมีผลกระทบกลับมายังตนเองมีผลให้การดำเนินชีวิตราบรื่นมีความสุขทุกข์มากน้อยแค่ไหน

ฉะนั้นในการชมภาพพระอดีตพุทธ ไตรภูมิ ควรที่ผู้อธิบายได้กล่าวถึงกฎแห่งกรรม ประกอบไปด้วยเพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ที่ทุกคนคงสงสัยอยู่ในใจ กฎแห่งกรรมสร้างความละเอียดต่อความชั่ว เกรงกลัวต่อบาปกรรม อันจะชักนำไปให้คนเฝ้าทำแต่บุญกุศลยิ่งๆ ขึ้นไป เป็นทั้งบ่อเกิดและหลักประกันศีลธรรมโดยตรงและอย่างแท้จริง ศีลธรรมที่เกิดมาจากภายในจิตใจของแต่ละคนย่อมจะเจริญและยั่งยืนกว่าที่เกิดจากภายนอกซึ่งอาจเกิดขึ้นด้วยเหตุต่างๆ ที่หวังผลตอบแทนและเสื่อมลงง่ายๆ ถ้าผลประโยชน์ที่ได้รับตอบแทนกลับมาไม่ลงตัว เมื่อคนเรามีhiri โธตูปปะ ดำเนินชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้พลเมืองดีมีมากขึ้นตามลำดับ การดำเนินชีวิตที่ดี ปฏิบัติดี มีเป้าหมายชีวิตดี สังคมย่อมมีความสุข และเราคงต้องแสดงให้เห็นว่ากรรมจะสนองตอบในชาตินี้ คนเรามีศักยภาพที่สามารถแก้ปัญหาได้โดยใช้พุทธศาสนาเป็นหลักยึด

แนวคิดทศชาติชาดก

การสืบทอดคำสอนในพุทธศาสนา โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อกลาง เป็นแนวทางหนึ่ง คนที่ดูภาพแล้วเข้าใจ จะต้องมีความรู้จากการอ่านนิทานชาดก หรือมีผู้อธิบาย อธิบายได้ เข้าใจง่าย มีศิลปะในการถ่ายทอด จึงจะทำให้การดูภาพจิตรกรรมมีความหมาย มีคุณค่า และเกิดความชื่นชมศิลปะมากขึ้น

ชาดกกลุ่มสำคัญ เรียกว่า ทศชาติชาดก หรือพระเจ้าสิบชาติ ซึ่งเป็นสิบชาติสุดท้ายที่พระโพธิสัตว์ ได้กระทำประพฤติดน ปฏิบัติคุณงามความดีบำเพ็ญทศบารมี หรือ การ

รักษาคุณธรรม 10 ประการ เพราะเมื่อได้กระทำครบถ้วนจนถึงขั้นสูงสุด (ปรมัตตบารมี) ก็สามารถบรรลุพระโพธิญาณ (ตรัสรู้) เป็นพระพุทธเจ้า ชาดก 9 เรื่องแรก พระโพธิสัตว์ในแต่ละชาติ ไม่ได้บำเพ็ญครบถ้วนทุกบารมี มีชาติที่ 10 คือ พระเวสสันดรที่บำเพ็ญครบถ้วน จึงเรียกชาตินี้ว่า มหาชาติ (ประกอบด้วยกัณฑ์ทศพรหรือพร 10 ประการ หิมพานต์ ทานกัณฑ์ วนประเวศน์ ชุชก จุลพน มหาพน กุมาร มัทรี สักกพรรพ มหาราช ฉกัษย์ นครกัณฑ์) เข้าใจว่าชาดกแต่ละชาติการบำเพ็ญบารมีอาจจะแตกต่างกันบ้าง หรือน้ำหนักของคุณงามความดีไม่เท่าเทียมกัน

ปัจจุบันจะหาบุคคลที่ทำความดีได้ครบถ้วนกระบวนการความดีจนไม่มีที่ติ หาได้ยากมาก แต่การที่เราชี้แนะให้ประชาชนเห็นถึงคุณประโยชน์ของบารมีแต่ละอย่างที่เป็นธรรมชาติของพระพุทธเจ้า จะทำให้เราเป็นผู้รู้ (เท่ากันกิเลสหรือเครื่องเศร้าหมองทั้งปวง) ผู้ตื่น (จากกิเลส) ผู้เบิกบาน (เนื่องจากการระงับกิเลสได้) ก็ด้วยความรู้ ความศรัทธา ปัญญา มิใช่เกิดเพราะความงมงาย และหลงผิดและแปลความหมายกลายเป็นเรื่องของอำนาจ (Power) ที่พวกอำนาจพาลในยุคปัจจุบันกระทำกันและนำไปใช้ในทางที่ผิดศีลธรรม และกฎหมายแผ่นดิน

ทศชาติชาดกอาจจะมีอะไรหลายอย่างที่อ่านหรือดูภาพจิตรกรรมแล้วไม่เข้าใจ เหลือเชื่อ ดูไร้เหตุผล ถ้าหากว่าได้อ่านหรือดูภาพด้วยความพยายามที่จะเข้าใจว่า เหตุการณ์ตอนนั้น เกิดขึ้นเพื่ออะไร เหตุการณ์ต่างๆ ล้วนมีประโยชน์ในการเสริมสร้างปัญญาให้กับผู้อ่าน และผู้ดูจิตรกรรม กระตุ้นให้เกิดการวิเคราะห์ วิจัย และหาเหตุผลที่ลึกซึ้งกว่าที่เห็นโดยผิวเผิน ชาดกจึงเป็นแบบฝึกหัดสำหรับการคิดแบบบูรณาการ คนโบราณฟังชาดกด้วยความศรัทธาในพระโพธิสัตว์ ความศรัทธานั้น เวลาที่เห็นเขาทำอะไรกันแปลกๆ ที่ไม่เข้าใจ เราก็มักพยายามหาเหตุผลมาอธิบายพฤติกรรมของเขาจนได้ นั่นคือที่มาของปัญญาชาดกอาจจะไม่อธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (ยกเว้นตอนหลังๆ ที่มีผู้เขียนต่อเติม) เพราะนั่นคือกลวิธีการสอนธรรมแบบแยบคาย แบบการค้นพบด้วยตนเอง เพราะผู้ฟัง ผู้ดูภาพจิตรกรรมจะต้องตีความและทำความเข้าใจเอง

แนวคิดเรื่องการศึกษาและการเรียนรู้

ในปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหามากมายที่เกี่ยวข้องกับความตกต่ำของจริยธรรม ศีลธรรม ซึ่งมีสาเหตุมาจากค่านิยมอันเป็นผลกระทบต่อกิจการพระพุทธศาสนา ปัญหาดังกล่าวเกิดกับคนทุกเพศทุกวัย ที่มากที่สุดคือกลุ่มวัยรุ่น นักเรียนนักศึกษา กลุ่มคนทำงาน

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และองค์กรด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ควรที่จะมีโครงการที่เป็นรูปธรรมที่ควรจะได้นำกิจกรรมฝาผนังเป็นสื่อที่ส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษาและประชาชนได้ใช้ประโยชน์ เช่น โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ หรือโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ ควรจะได้มีการทัศนศึกษาชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง หรือนำภาพถ่ายมาเป็นสื่อในการฝึกอบรม การเรียนการสอน หรือให้การสนับสนุนองค์กรเอกชนที่จัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมจิตรกรรมฝาผนัง เช่น ที่นายจุลภัสสร พนมวัน ณ อยุธยาและคณะจะทำสื่อเผยแพร่ความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจในการชมจิตรกรรมฝาผนังในลักษณะเครื่องคอมพิวเตอร์สัมผัสทางหน้าจอ นำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบทั้งภาพและเสียงพร้อมคำบรรยายภาษาไทยและอังกฤษ โดยจัดทำโครงการนำร่องที่หอพระไตรปิฎก วัดระฆังโฆสิตาราม

การแสวงหาความรู้และการพัฒนาจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำในบ้านเมืองควรให้ความสำคัญควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านวัตถุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนให้มีคุณภาพมีวัฒนธรรมสูง ย่อมส่งเสริมให้สังคมเป็นสังคมที่ดี การนำธรรมะที่ได้จากจิตรกรรมฝาผนังมาบอกกล่าว สั่งสอน แนะนำให้ประชาชนมีความคิดเห็นคล้อยตามและรณรงค์ให้ประพฤติปฏิบัติตาม ดังเช่น วันวิสาขบูชา วันพุทธศาสนาแห่งโลกที่ผ่านมา มีการรณรงค์ร่วมแสดงพลัง ตั้งสัจจะอธิษฐาน 1 คน 1 สัจจะ หากทุกคนทำได้ย่อมมีประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยโดยแยกเฉพาะเป็นจังหวัด และแสดงถึงวิวัฒนาการจิตรกรรมฝาผนังตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยปัจจุบันในเขตภูมิภาคตะวันตก ซึ่งมีจังหวัดที่มีวิวัฒนาการที่น่าสนใจ เช่น สมุทรสงคราม เพชรบุรี
2. ควรมีการศึกษาชีวิตและผลงานจิตรกรรมฝาผนังของช่างผู้วาดภาพเป็นการเฉพาะ
3. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องการใช้ประโยชน์จากจิตรกรรมฝาผนังในด้านต่างๆ ของวัด ชุมชน และ โรงเรียน